

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
соціальної педагогіки та психології
О.В. Пономаренко
« 31 » 08 20   р.

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістра

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 053 – психологія
освітньо-професійна програма «ПСИХОЛОГІЯ»

Укладач: Козич І.В., кандидат пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від «31» 08 2023 р.
Завідувач кафедри психології

(підпис) Н.О. Губа
(ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
факультету СПП

Протокол № 1 від «30» 08 2023 р.
Голова науково-методичної ради факультету
СПП

(підпис) Т.В. Турбар
(ініціали, прізвище)

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми
«Психологія»

(підпис) Г.О. Горбань
(ініціали, прізвище)

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Кількість кредитів–3	Обов'язкова	
		Цикл загальної підготовки	
Спеціальність 053 Психологія	Загальна кількість годин – 90 годин	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Лекції	
Освітньо-професійна програма «Психологія»	Змістових модулів – 4	14 год.	4 год.
		Практичні	
		14 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		62 год.	82 год.
Рівень вищої освіти: магістерський	Кількість поточних контрольних заходів –10	Вид підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Етнопсихологія» є опанування знаннями щодо своєрідності прояву й функціонування психіки представників різних етнічних спільностей.

Завдання курсу:

- створити умови становлення цілісного уявлення про основні напрямки і школи етнопсихології, історію її розвитку, сучасні досягнення даної науки;
- набути знання щодо особливостей співвідношення психології та культури, виокремлення головних розрізняювальних ознак етнічних спільнот,
- здійснити аналіз факторів, які впливають на міжкультурні особливості спілкування,
- розкрити особливості психологічної природи етнічних конфліктів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є соціально-психологічні риси національно-етнічних спільнот, їхній вплив на поведінку особистості, а також соціально-психологічні процеси й особливості етнічного розвитку та міжнаціонального спілкування.

Згідно вимог освітньо-професійної програми за результатами вивчення навчальної дисципліни здобувач має

набути такі програмні компетентності:	методи і контрольні заходи
<p>ІК. Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог</p> <p>ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності</p> <p>ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)</p> <p>СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах</p>	<p>Методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вивчення і обговорення матеріалу на лекційних та практичних заняттях; – самостійна робота; – підготовка і виконання індивідуальних завдань з майбутньої професійної проблематики; <p>Контрольні заходи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поточне та підсумкове тестування, – усне опитування; – презентація та обґрунтування власної позиції.
досягти таких програмних результатів навчання:	методи і контрольні заходи
<p>ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій</p> <p>ПРН6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість</p>	<p>Методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вивчення і обговорення матеріалу на лекційних та практичних заняттях; – самостійна робота; – підготовка і виконання індивідуальних

<p>ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності</p> <p>ПРН11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності</p> <p>ПРН14. Уміння вирішувати психологічні проблеми, пов'язані з організацією та керівництвом людськими ресурсами, супроводом групових та робочих процесів, поведінкою фахівців.</p>	<p>завдань з майбутньої професійної проблематики;</p> <p>Контрольні заходи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поточне та підсумкове тестування, – усне опитування; – презентація та обґрунтування власної позиції
--	--

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Етнопсихологія» логічно й змістовно-методично пов'язана з дисциплінами «Психогігієна і психопрофілактика», «Індивідуально-психологічне консультування», «Психологія організацій» (відповідно до структурно-логічної схеми ОПП).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ЕТНОПСИХОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ.

ТЕМА 1. Етнопсихологія як наука. Історія розвитку та сучасні напрями етнічної психології. Об'єкт, предмет та методи етнічної психології. Основні функції та завдання етнічної психології в сучасному суспільстві. Основні категорії етнічної психології. Зв'язок етнопсихології з іншими науками.

Змістовий модуль 2. ОСНОВНІ ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ НАЦІЇ

ТЕМА 2. Проблема етносу та націй в етнопсихології. Соціально-психологічна сутність поняття «нація». Становлення і розвиток теорій нації. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Поняття маргінальності.

Змістовий модуль 3. КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАРОДІВ

ТЕМА 3. Культура як об'єкт відродження і втілення національної психології. Культура як психологічне поняття. Чинники розвитку культури. Функції культури. Взаємозв'язок між культурою й етносом. Народні звичаї як психологічне явище.

ТЕМА 4. Етнічні конфлікти. Поняття і форми етнічних конфліктів. Теорії виникнення етнічних конфліктів. Види і стадії етнічних конфліктів. Шляхи врегулювання етнічних конфліктів.

Змістовий модуль 4. ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ НАРОДІВ СВІТУ

ТЕМА 5. Етнічні традиції та ділове спілкування. Діловий етикет у різних країнах. Особливості британського ділового стилю. Американці й ділові стосунки. Ділове співробітництво у Франції. Мова ділового спілкування в Німеччині. Ділове спілкування з японцями. Діловий стиль та етикет у Китаї. Діловий світ Швеції. ділове спілкування з італійцями.

Тема 6. Особливості українського етносу.

Психологічні особливості українського етносу. Український менталітет. Сім'я і формування українського національного характеру.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години				Самостійна робота, год		Система накопичення балів			
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Практичні заняття, год			Теор. зав-ня	Практ. зав-ня	Усього балів	
			о/дф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.				з/дист ф.
1	23	8		4		4	15		5	5	10
2	21	4		2		2	15		5	5	10
3	23	8		4		4	15		5	20	25

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Практичні заняття, год		о/д ф.	з/дист ф.	Теор. зав-ня	Практ. зав-ня	Усього балів
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.					
4	23	8		4		4	15		5	10	15
Усього за змістові модулі	60	28	20	14		14	32		20	40	60
Підсумковий семестровий контроль екзамен	30						30				40
Загалом							90				100

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д. ф.	з/дист. ф.
1.	Етнопсихологія як наука	4	2
2	Проблема етносу та націй в етнопсихології	2	2
3	Культура як об'єкт відродження і втілення національної психології	2	
4	Етнічні конфлікти	2	
5	Етнічні традиції та ділове спілкування	2	
6	Особливості українського етносу	2	
Разом		14	4

6. Теми практичних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д. ф.	з/дист. ф.
1.	Етнопсихологія як наука	2	
2	Проблема етносу та націй в етнопсихології	2	
3	Культура як об'єкт відродження і втілення національної психології	2	
4	Етнічні конфлікти	2	2
5	Етнічні традиції та ділове спілкування	4	
6	Особливості українського етносу	2	2
Разом		14	4

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	Практичне/семинарське заняття №1 Етнопсихологія як наука	1. Питання для обговорення: - Історія розвитку та сучасні напрями етнічної психології. - Об'єкт, предмет та методи етнічної психології. - Основні функції та завдання етнічної психології в сучасному суспільстві. - Основні категорії етнічної психології.	Знання матеріалу за темою, вміння їх презентувати, вміння пояснювати відстоювати власну позицію, активність в обговоренні питань Наявність презентації (мін 5 слайдів), розкриття теми згідно з планом.	5

		- Зв'язок етнопсихології з іншими науками.														
		2. Практичне завдання. - Складіть кросворд, включаючи в нього як можна більше слів та термінів з теми; - Намалуйте схему, яка відображає структуру психологічної науки та визначить місце етнопсихології в ній. - На прикладі українців як етнічної групи, опишіть функції етносу та функції національної психіки.	Обсяг не менше 2 сторінки формату А4, розкриття змісту згідно вимогам	5												
Усього за ЗМ 1				10												
2	Практичне/ семінарське заняття №2 Проблема етносу та націй в етнопсихології	1. Питання для обговорення: - Соціально-психологічна сутність поняття «нація». - Становлення і розвиток теорій нації. - Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. - Поняття маргінальності.	Максимальна кількість балів нараховується за такими критеріями: • своєчасність виконання (1 б.); • повний обсяг виконання (1 б.); • виділення головного, суттєвого при розкритті теми з висловленням особистого ставлення до проблеми (2 б.) творчий підхід у виконанні (1 б.).	5												
		2. Практичне завдання. - Складіть таблицю «Порівняння загальних рис та особливостей розвитку психології етносів» <table border="1" data-bbox="533 1323 1003 1581"> <thead> <tr> <th>Етнос</th> <th>Особливості розвитку</th> <th>Загальні риси розвитку етносу</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> - Поміркуйте: Б.Шоу в одній із своїх робіт клав психологічний портрет англійця: «На світі дурнів, як листя на дереві, тому англієць поводить себе як гусінь». Які особливості національного характеру мав на вазі автор? - Доберіть прислів'я українського народу, в яких йдеться про український народ і його етнічні особливості та визначити про які риси характеру або ментальність йдеться.	Етнос	Особливості розвитку	Загальні риси розвитку етносу										Максимальна кількість балів нараховується за такими критеріями: • своєчасність виконання (1 б.); • повний обсяг виконання (1 б.); • виділення головного, суттєвого при розкритті теми з висловленням особистого ставлення до проблеми (2 б.) творчий підхід у виконанні (1 б.).	5
Етнос	Особливості розвитку	Загальні риси розвитку етносу														

		- Обґрунтуйте прикладне значення етнічної психології для професійної діяльності керівника, педагога, практичного психолога та інших представників професій		
Усього за ЗМ 2				10
3	Практичне/ семінарське заняття №3 Культура як об'єкт відродження і втілення національної психології	1. Питання для обговорення: -Культура як психологічне поняття. - Чинники розвитку культури. Функції культури. -Взаємозв'язок між культурою й етносом. - Народні звичаї як психологічне явище.	Знання матеріалу за темою, вміння їх презентувати, вміння пояснювати і відстоювати власну позицію, активність в обговоренні питань. Наявність презентації (мін 5 слайдів), розкриття теми згідно з планом.	5
		2. Практичне завдання. - Поміркуйте: 1. Обговорення навчального питання: «Основні підходи до вивчення культур. Культурний релятивізм у концепції Л. Леві-Брюля про якісні відмінності ментальності первісної і сучасної людини». 2. Обговорення навчального питання: ««Нормальність» і членство у своїй культурі. Особливості культурно-специфічних психічних розладів». 3. Підготуватися до дискусії на тему: «Дослідження міжкультурних відмінностей в інтелекті». 4. Прокоментуйте слова В. Сосюри: <i>«З одного боку звичаї нації відбиваються у мові, а з іншого боку саме мова значною мірою формує націю»</i> . Охарактеризуйте мову як одну з основних ознак етносу. 5. Прокоментуйте висловлювання В.О. Сухомлинського: <i>«Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури... Мовленнєва культура – це живодайний корінь культури розумової, всього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності»</i> .	Максимальна кількість балів нараховується за такими критеріями: • своєчасність виконання (1 б.); • повний обсяг виконання (1 б.); • виділення головного, суттєвого при розкритті теми з висловленням особистого ставлення до проблеми (2 б.) • творчий підхід у виконанні (1 б.).	5
	Практичне/	Питання для обговорення:	Знання матеріалу за темою,	5

	семінарське заняття №4 Етнічні конфлікти.	- Поняття і форми етнічних конфліктів. - Теорії виникнення етнічних конфліктів. - Види і стадії етнічних конфліктів. - Шляхи врегулювання етнічних конфліктів.	вміння їх презентувати, вміння пояснювати і відстоювати власну позицію, активність в обговоренні питань. Наявність презентації (мін 5 слайдів), розкриття теми згідно з планом.													
		Практичне завдання 1. Розробити стратегію вирішення одного з самостійно обраних типів етнічних конфліктів. 2. Скласти таблицю «Етнічні конфлікти». <table border="1" data-bbox="534 674 999 898"> <thead> <tr> <th>назва конфлікту</th> <th>причини виникнення</th> <th>хід протікання</th> <th>шляхи урегулювання</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> 3. Доберіть методики, які дозволять вивчити конфліктність та стратегію вирішення конфліктних ситуацій і проведіть діагностику конфліктності ваших знайомих. 4. Розробіть рекомендації, яких необхідно дотримуватись при прийнятті однією людиною іншої. Проаналізуйте ситуації з власного життя, виділивши головне. 5. Міжетнічні конфлікти на пострадянському просторі. Навести приклади та проаналізувати з точки зору етнопсихологічного підходу.	назва конфлікту	причини виникнення	хід протікання	шляхи урегулювання									Максимальна кількість балів нараховується за такими критеріями: <ul style="list-style-type: none"> • своєчасність виконання (1 б.); • повний обсяг виконання (1 б.); • виділення головного, суттєвого при розкритті теми з висловленням особистого ставлення до проблеми (2 б.) творчий підхід у виконанні (1 б.).	5
назва конфлікту	причини виникнення	хід протікання	шляхи урегулювання													
Усього за ЗМЗ				25												
4	Практичне/ семінарське заняття №5 Етнічні традиції та ділове спілкування	1. Питання для обговорення: Діловий етикет у різних країнах - Особливості британського ділового стилю - Американці й ділові стосунки. - Ділове співробітництво у Франції - Мова ділового спілкування в Німеччині - Ділове спілкування з японцями - Діловий стиль та етикет у Китаї - Діловий світ Швеції. ділове спілкування з італійцями 2. Практичне завдання.	Знання матеріалу за темою, вміння їх презентувати, вміння пояснювати і відстоювати власну позицію, активність в обговоренні питань. Наявність презентації (мін 5 слайдів), розкриття теми згідно з планом. Обсяг не менше 2 сторінки	5												

		Проаналізуйте підхід Ш. Монтеск'є до пояснення чинників етнічних відмінностей, що представлений у такому висловлюванні: <i>«Чимало речей управляють людьми: клімат, релігія, закони, принципи управління, зразки давнини, мораль, звичаї... над дикунами володарює переважно природа і клімат... китайцями управляють звичаї, а в Японії тиранічна влада належить законам...»</i>	формату А4, розкриття змісту згідно вимогам	
	Практичне/ семінарське заняття №6 Особливості українського етносу.	1. Питання для обговорення: - Психологічні особливості українського етносу. - Український менталітет. - Сім'я і формування українського національного характеру. 2. Практичне завдання. - Проаналізуйте український фольклор та наведіть приклади етнічних стереотипів українців - Напишіть есе на тему: «Толерантність – свідомий вибір українців чи модний тренд сучасності».	Знання матеріалу за темою, вміння їх презентувати, вміння пояснювати і відстоювати власну позицію, активність в обговоренні питань. Наявність презентації (мін 5 слайдів), розкриття теми згідно з планом. Обсяг не менше 2 сторінки формату А4, розкриття змісту згідно вимогам	5
Усього за ЗМ 4				15
Усього за ЗМ				60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма контрольного заходу	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
Екзамен	Теоретичне завдання-тестування	Тест розміщено за посиланням: https://moodle.znu.edu.ua/mod/quiz/view.php?id=410458	Правильність відповіді на питання тесту Тестування передбачає надання відповідей на 20 запитань. Кожна правильна відповідь оцінюється у 0,5 балів	20
	Практичне завдання	Завдання для індивідуальної письмової роботи. Завдання розміщено за посиланням https://moodle.znu.edu.ua/mod/quiz/view.php?id=85299	Наявність обов'язкових складових. Відповідність вимогам і встановленим термінам	20
Усього				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Етнопсихологія / укладачі Ольховецький С. М. Ольховецький В. С. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2019. 155 с. <https://cutt.ly/dEfMfW8>
2. Кириченко Т. В. Етнопсихологія: навч.-метод. посібник. Переяслав-Хмельницький : Видавництво С К В, 2017. 261 с.
3. Махній М. М. Етнічна психологія: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2016. 272 с. <https://cutt.ly/8Ef0JGR>
4. Павленко В. М. Етнопсихологія: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 448 с. <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16042>
5. Цюняк О. П. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 76 с. <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/7428>

Додаткова:

1. Балагутрак М. П. Українська етнопсихологія XIX століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05. Львів, 2004. 21 с.
2. Боднар М. Б. Вплив етнопсихологічних життєвих орієнтацій на самоактуалізацію студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2004. 20 с.
3. Голованова Т. П. Етнопедagogіка та етнопсихологія : метод. рек. до виконання самот. роботи та індивід. завдання. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 64 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2017/02/0040002.pdf>.
4. Гончаренко М. С., Набока І. Є. Етновалеологія: навчальний посібник. Харків: Бурун-Книга; Київ: КНТ, 2012. 296 с.
5. Данилюк І. В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання. Київ: Самміт-книга, 2010. 432 с. <https://www.twirpx.com/file/1420471/>
6. Етнопсихологія / За ред. Л. Е. Орбан-Лембрик. Івано-Франківськ: Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника, 1994. 83 с.
7. Львовочкіна А. М. Етнопсихологія : навчальний посібник. Київ: МАУП, 2002. – 144 с. <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/n135.pdf>
8. Лукасевич О. А. Етнопсихологія : метод. рек. до семін. занять. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 53 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2016/06/0039155.docx>.
9. Лукасевич О. А. Етнопсихологія : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 91 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2013/03/0029144.doc>.
10. Махній М. М. Етнічна психологія: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2016. 272 с. <https://cutt.ly/8Ef0JGR>
11. Пірен М. І. Основи етнопсихології: підручник. Київ: Університет «Україна», 2011. 526 с. <https://cutt.ly/OEf0Vfl>
12. Савицька О. В. Етнопсихологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Савицька, Л. М. Співак. Київ: Каравела, 2011. 263 с. <https://cutt.ly/oEf2TQ9>
13. Янів В. Нариси з історії української етнопсихології / Упоряд. М. Шафовал. 3-тє вид., стер. Київ: Знання, 2006. 341 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015046>
14. Fiimham A., Bochner S. Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments. – L., 2016.
15. Oberg K. Culture shock: Adjustment to new cultural environments // Practical Anthropology. – 2016. – Vol. 7.

Інформаційні ресурси:

1. Гончарук Н. Етнопсихологічні витоки українського характеру в концепції Олександра Кульчицького. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/37495>